

KAJGANIĆ v. Serbia (№ 27958/16)

Обставини справи

Ця справа стосувалася скарг заявниці на порушення права на повагу до її приватного життя відповідно до статті 8 Конвенції у зв'язку із неспроможністю національних органів влади захистити її право на репутацію від наклепницьких заяв, зроблених журналістом, а також на порушення її прав, гарантованих статтями 6 і 13 Конвенції у зв'язку із тривалістю того самого провадження та стверджуваної відсутності ефективних національних засобів правового захисту.

Заявниця була захисницею, яка представляла Х. у кримінальному провадженні щодо вбивства Прем'єр-міністра Сербії 12 березня 2003 року.

9 вересня 2004 року тижневик *Vreme* опублікував статтю, написану У. під назвою «Союзники, адвокати та старі друзі». У статті автор посилався, зокрема, на стенограму телефонної розмови, яка нібито відбулася між заявницею та Х. у травні 2004 року, в якій заявниця сказала, що вона домоглася для Х. статусу свідка, що співпрацює зі слідством, через «своїх старих друзів» – «двох найвпливовіших людей в країні», в обмін на його неправдиві свідчення. Автор статті назвав цих двох осіб як міністра внутрішніх справ і директора Управління безпеки та розвідки. У статті також уточнювалося, що розмову було записано та зроблено розшифровку, а стенограму було зареєстровано Управлінням по боротьбі із організованою злочинністю і надіслано тодішньому прем'єр-міністру, міністру внутрішніх справ, міністру юстиції та начальнику служби громадської безпеки. Поруч із статтею було опубліковано фото заявниці.

17 вересня 2004 року інше медіа опублікувало заяву У. про те, що він не має копії стенограми, але що в разі судового розгляду він матиме законне право отримати копію, якщо йому це знадобиться.

Того ж дня начальник Управління по боротьбі із організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ написав внутрішню доповідь, в якій зазначив, що прослуховування телефону Х. було санкціоновано слідчими суддями, і що у своїй статті У. опублікував неправдиву інформацію та твердження, які є припущеннями.

28 жовтня 2004 року заявниця подала цивільний позов проти У., вимагаючи компенсації в розмірі 750 000 сербських динарів за шкоду, завдану її честі та репутації зробленими в статті твердженнями. Під час провадження вона не заперечувала, що розмовляла зі своїм клієнтом, але заперечувала, що розмовляла з ним у травні 2004 року.

5 листопада 2004 року заявниця написала листа до редактора Vreme, заперечуючи звинувачення, викладені у статті. Її спростування було опубліковано пізніше.

Під час розгляду справи суд першої інстанції шість разів безрезультатно запитував копію згаданої стенограми у відповідних державних органів. Слідчий суддя відхиляв ці клопотання на тій підставі, що чинний на той час Кримінальний процесуальний кодекс передбачав, що матеріали, зібрані шляхом «спостереження та запису телефонних розмов», можуть використовуватися лише в провадженні, в якому було призначено захід спостереження, і стосовно особи та кримінального правопорушення, охопленого цим заходом, а також на тій підставі, що провадження, щодо якого було отримано відповідний матеріал, не було завершено остаточно. Спеціальний прокурор спочатку відмовився оприлюднити запитувані стенограми на тій підставі, що вони не були в його розпорядженні, а потім на тій підставі, що відповідні матеріали досліджувалися в рамках іншого кримінального провадження.

14 лютого 2008 року суд першої інстанції частково ухвалив рішення на користь заявниці та зобов'язав У. виплатити їй 350 000 динарів як відшкодування моральної шкоди. Це рішення було вручено заявниці 13 липня 2010 року.

20 липня 2010 року У. подав апеляцію. Під час провадження в апеляційному суді він стверджував, що, будучи приватною особою, він не міг отримати записи та стенограми та надати їх суду як докази.

19 червня 2012 року апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та зобов'язав заявницю сплатити У. 166 750 динарів за судові витрати. Після повторного встановлення фактів суд визнав, що У. отримав відповідну інформацію наприкінці серпня 2004 року електронною поштою від джерела, якому він довіряв, і перевірів її у співробітників Агентства з безпеки та розвідки, Прокуратури із боротьби з організованою злочинністю та Міністерства внутрішніх справ, особи яких він не міг розкрити, а тому не було підстав стверджувати, що він знехтував своїми обов'язками як журналіст. Суд також вказав, що спірну інформацію було опубліковано за згодою редактора журналу, і що У. не зв'язувався із заявницею перед публікацією, оскільки він хотів уникнути можливих несприятливих наслідків, які перешкоджають йому опублікувати статтю. Крім того, суд встановив, що У. опублікував інформацію, яку він вважав правдивою та яка стосувалася подій і людей, про які громадськість була зацікавлена бути поінформованою, і яку можна було вільно публікувати незалежно від способу її отримання. Крім того, ця інформація не була інформацією, публікація якої була заборонена. Публікація інформації, про яку йде мова, не мала на меті завдати шкоди честі та репутації заявниці чи завдати їй душевних страждань, а становила суспільний інтерес, оскільки

законний інтерес громадськості бути поінформованим про факти та події у зв'язку з кримінальним провадженням щодо вбивства Прем'єр-міністра переважає над необхідністю захисту честі та репутації заявниці. Опублікована інформація стосувалася не її особистого життя чи професійної діяльності, а подій, які могли вплинути на хід кримінального провадження, що відповідало статті 10 Конвенції. І оскільки її лист із спростуванням був опублікований у тому ж журналі, вона не мала права на компенсацію.

6 жовтня 2012 року заявниця подала конституційну скаргу, яка була відхилена. Конституційний Суд погодився із аргументацією апеляційного суду, що заявниця не довела порушення журналістської етики з боку У., та не визнав, що справа не була розглянута впродовж розумного строку.

Оцінка Суду

Щодо того, чи було встановлено справедливий баланс між, з одного боку, правом заявниці на повагу до її репутації згідно зі статтею 8 та, з іншого боку, правом У. на свободу вираження поглядів, захищеним статтею 10

Суд зауважив, що спірна інформація в цій справі стосувалася кримінального провадження, яке проводилося у зв'язку з убивством Прем'єр-міністра Сербії і, отже, становила серйозний суспільний інтерес і занепокоєння, і що публікація такої інформації становила невід'ємну частину завдання медіа в демократичному суспільстві.

Розглядаючи питання про те, наскільки відомою особою була заявниця, і якою була тема спірного повідомлення, ЄСПЛ зазначив, що національні суди встановили, що заявниця не була публічною особою, але як законний представник одного з обвинувачених у резонансному кримінальному провадженні вона стала відомою громадськості, і тому не можна погодитися із тим, що вона була звичайною приватною особою. Таким чином, вона могла очікувати, що будуть з'являтися статті, які стосуватимуться її професійної діяльності. Суди також зазначили, що стаття, про яку йде мова, не була безпідставним особистим нападом на неї, а скоріше стосувалася питання суспільного інтересу.

Суд також взяв до уваги той факт, що за два дні до публікації статті У. заявниця вже зробила публічну заяву про статус її клієнта у провадженні. Суд також зазначив, що спірна стаття обмежувалася стверджуваними порушеннями, допущеними заявницею в ролі адвоката, тобто вона була зосереджена лише на її професійній діяльності, а не на будь-якому іншому аспекті її приватного чи сімейного життя.

Розглядаючи питання щодо змісту, форми та наслідків публікації, Суд звернув увагу на те, що заявниця не скаржилася на законність заходів стеження, тобто на прослуховування та запис її телефонних розмов або витік

інформації, отриманої в результаті цього, а також не скаржилася на порушення конфіденційності спілкування між адвокатом і клієнтом, яка користується посиленням захистом відповідно до статті 8 Конвенції. Натомість вона заперечувала, по суті, зміст статті, написаної У., тобто вона заперечувала достовірність інформації, що містилася в ній, і скаржилася, що держава-відповідач не захистила її в цьому відношенні.

Нагадавши про те, що право журналістів захищати свої джерела є частиною свободи «отримувати та передавати інформацію та ідеї без втручання з боку державних органів», захищеної статтею 10 Конвенції, ЄСПЛ взяв до уваги міркування національних судів, які встановили, що У. виконав свій обов'язок обачності, перевіривши інформацію, отриману ним з конфіденційного джерела, яку він вважав точною. Суд також зазначив, що національні суди визнали важливість захисту конфіденційних джерел і у зв'язку з цим дійшли висновку, що рішення про розкриття джерела не є виправданим у цій справі. Вони також неодноразово безуспішно намагалися отримати копію відповідної стенограми з власної ініціативи у відповідних державних органах. Щодо того, що У. не зв'язався із заявницею перед публікацією статті, ЄСПЛ повторив, що стаття 8 не вимагає юридично обов'язкової вимоги попереднього повідомлення за таких обставин, і що основна мета права на відповідь полягає саме в тому, щоб дозволити особам оскаржувати неправдиву інформацію, опубліковану про них у пресі, що і було зроблено заявницею. ЄСПЛ також взяв до уваги, що апеляційний суд також встановив, що публікація інформації, про яку йде мова, не розголошувала жодних приватних деталей, а була зосереджена на подіях, які могли впливати на перебіг кримінального провадження та розглядати питання, що становлять суспільний інтерес.

Взявши до уваги всі вищезазначені міркування, Суд переконався, що національні суди збалансували інтереси щодо захисту репутації заявниці з правом У. на свободу вираження поглядів, включаючи його зацікавленість у збереженні анонімності своїх джерел, і надали відповідні та достатні обґрунтування тому, що законний інтерес громадськості отримати інформацію про кримінальне провадження щодо вбивства Прем'єр-міністра переважає необхідність захисту честі та репутації захисниці в цих кримінальних провадженнях.

Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 у зв'язку із тривалістю провадження

Суд вважав, що ця справа не була особливо складною. По суті, вона полягала у збалансуванні права заявниці на захист її репутації та права У. на свободу вираження поглядів. На думку Суду, поведінка заявниці також не була такою, яка б сприяла тривалості провадження, оскільки вона лише одного разу

подала прохання про перенесення слухання. Що стосується поведінки судових органів, ЄСПЛ зазначив, що мала місце невинуватита затримка на два роки при врученні заявниці рішення суду першої інстанції, і відхилив посилення Уряду на судову реформу, яка почалася через шість років після того, як провадження вже було розпочато, повторюючи, що Договірні Держави повинні організувати свої судову систему таким чином, щоб їхні суди могли гарантувати кожному право отримати остаточне рішення у спрах щодо цивільних прав та обов'язків протягом розумного строку.

Взявши до уваги свою прецедентну практику з цього питання, Суд вважав, що тривалість провадження в цивільних судах двох рівнів юрисдикції, а саме понад сім років і сім місяців, була надмірною та не відповідала вимозі щодо «розумного строку».

Проте Суд зазначив, що тривалість провадження в Конституційному Суді, а саме три роки та два місяці, хоча і є дещо тривалою, не може вважатися надмірною, особливо з огляду на її нетерміновий характер (див., *Milovanović v. Serbia*, № 56065/10, §§ 87-90, від 8 жовтня 2019 року, де Суд встановив порушення вимоги розумного строку у терміновій справі, що стосувалася опіки над дитиною, і в якій провадження в Конституційному Суді тривало майже три роки і п'ять місяців).

Висновок

Відсутність порушення статті 8 (право на повагу до приватного життя) Конвенції.

Порушення пункту 1 статті 6 (щодо тривалості провадження) Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалено Палатою 8 жовтня 2024 року й набуло статусу остаточного 8 січня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.